

ONDERWIJS ALS EMANCIPATIEMOTOR

Jasper van Dijk
Tjitske Siderius
Erik Flentge
november 2016

INHOUD

Inleiding	3
1. Topdocenten	4
2. Een einde aan de hoge werkdruk	5
3. Stop de afrekencultuur	5
4. Kleine klassen	6
5. Kleinschalig onderwijs	7
6. Eerlijke kansen voor peuters	7
7. Samen naar school	8
8. Geen tweedeling door hoge ouderbijdragen	9
9. Een schooladvies zonder verplichte eindtoets	9
10. Brede brugklassen en dakpanklassen	10
11. Doorstroom van vmbo naar mbo zonder schooluitval	10
12. Stapelen in het mbo	11
13. Drempelloos van vmbo naar havo	12
14. Zonder belemmeringen van het mbo naar het hoger onderwijs	12
15. Toegankelijk hoger onderwijs	13
16. Leven Lang Leren	14
17. Investeren in onderwijs	15

INLEIDING

De Onderwijsinspectie¹ stelde in april 2016 onverbiddelijk: de ongelijkheid in het onderwijs neemt toe. Het inkomen en het opleidingsniveau van de ouders zijn steeds bepalender voor de schoolloopbaan van kinderen. De tijd dat leerlingen via het onderwijs konden opklimmen naar een betere maatschappelijke positie, lijkt verleden tijd. Leerlingen van rijke ouders hebben meer kansen in het onderwijs dan leerlingen uit arme gezinnen. Het is voor leerlingen met 'hoogopgeleide'² ouders makkelijker om op een 'hogere' schoolniveau terecht te komen. Kinderen van 'laagopgeleide' ouders moeten hiervoor veel harder knokken.

Het onderwijsbeleid van de afgelopen jaren heeft daar weinig aan gedaan. Integendeel, het kenmerkt zich door een afrekencultuur met een sterke nadruk op toetsing van leerlingen en het rangschikken van scholen, terwijl de basiskwaliteit niet zelden sterk onder druk staat. De groeiende segregatie tussen kansarme en kansrijke scholen werd niet bestreden. Het 'stapelen' van schooltypes (van vmbo naar havo, van havo naar vwo) werd ontmoedigd. Leerlingen uit kansarme gezinnen krijgen gemiddeld vaker een 'lager' middelbare schooladvies dan leerlingen uit een kansrijk gezin. Als klap op de vuurpijl kregen studenten onder leiding van PvdA-minister Bussemaker te maken met een leenstelsel, waardoor een hoge drempel werd opgeworpen om te gaan studeren, met name voor studenten uit gezinnen met een laag inkomen.

Tegelijk kregen schoolbesturen en managers steeds meer macht. Regelmatig schrikken we op van nieuwe schandalen bij grote onderwijsinstellingen. Dat er meer ruimte moet zijn voor individuele aandacht en talentontwikkeling wordt door veel beleidsmakers vooral beleden met de mond. In de praktijk worden leraren opgezadeld met een onmogelijke opdracht: grote klassen, steeds meer zorgleerlingen in het kader van het 'passend onderwijs' en stapels administratie. De werkdruk stijgt nog altijd. De kloof tussen bestuur en werkvloer groeit. De ongelijkheid neemt toe.

Om de groeiende tweedeling in het onderwijs aan te pakken, is een trendbreuk nodig. De SP wil gelijke kansen in het onderwijs. Het moet er niet toe doen in welk gezin of in welke buurt je wieg staat. Op dit moment kunnen twee kinderen met gelijke kwaliteiten toch een verschillend schooladvies krijgen – op basis van hun afkomst. Dat is onacceptabel. Iedereen moet elke opleiding kunnen volgen op basis van zijn talenten, niet op basis van zijn afkomst. Dat neemt niet weg dat elk onderwijstype – van vmbo tot universiteit – in onze ogen gelijkwaardig is. Een mbo'er is niet 'lager opgeleid' dan een academicus. We moeten wel zorgen voor eerlijke kansen als een leerling naar een 'hogere' of ander onderwijstype wil doorstromen. We willen onderwijs waarbij elke leerling maximaal tot zijn of haar recht komt.

Goed onderwijs betekent ook voldoende zeggenschap vanaf de werkvloer. Daarom is het essentieel om de macht van de schoolbesturen in te perken. Onderwijs is te belangrijk om over te laten aan een kleine kaste van bestuurders. Onderwijspersoneel moet de regie over het werk terugkrijgen. De bevolking moet met democratische middelen kunnen bepalen waar we met ons onderwijs heen willen.

Goed onderwijs bereik je in de eerste plaats met goede leraren die de ruimte krijgen om hun werk te doen. De afgelopen jaren is die ruimte enorm ingeperkt door georganiseerd wantrouwen. Scholen en leraren zijn het slachtoffer geworden van een kille afrekencultuur. In plaats van met vertrouwen bejegend te worden, worden leraren en leerlingen afgerekend op meetbare prestaties. Dat is funest, want onderwijs is zoveel meer dan dat wat meetbaar is. Onderwijs moet ook niet slechts klaarstomen voor de arbeidsmarkt. Leerlingen tot bloei laten komen, in al hun facetten, daar gaat het om. Met cognitieve vakken, met taal en rekenen, maar ook met brede vorming en kritisch leren nadenken.

Wij kunnen het enorme belang van goed onderwijs voor de samenleving niet genoeg benadrukken. Iedereen profiteert ervan: leerlingen krijgen meer kansen, de ongelijkheid neemt af, het welzijn neemt toe en ook de economie profiteert van een goed opgeleide bevolking. Minder goed onderwijs vertaalt zich direct in het tegendeel: meer schooluitval, grotere ongelijkheid en minder welvaart en welzijn.

Met de voorstellen in deze nota maken we een eind aan de groeiende tweedeling in het onderwijs. Jongeren krijgen meer kans zich te ontwikkelen naar eigen vermogen, ongeacht afkomst en opleidingsniveau van de ouders. Dat doet recht aan deze kinderen en is uiteindelijk goed voor de hele samenleving.

1 Inspectie van het Onderwijs, 'De Staat van het Onderwijs: Onderwijsverslag 2014/2015' (2016).

2 We gebruiken de termen 'hoogopgeleid' en 'laagopgeleid' niet kwalificerend (in de zin van meer of minder waard). Deze termen kunnen vervangen worden met 'praktisch' of 'theoretisch' opgeleid of anderszins.

1. TOPDOCENTEN

De kwaliteit van het onderwijs is grotendeels afhankelijk van goede leraren. Zij kunnen kansenongelijkheid als geen ander bestrijden. Het beroep leraar verdient aanzien. Onderzoek wijst uit dat scholen met voldoende academisch opgeleide leraren de beste resultaten halen.³ Daarom wil de SP dat meer leraren in het basisonderwijs, voortgezet onderwijs (vmbo, havo, vwo) en mbo universitair worden geschoold.⁴

Leraren moeten ook de mogelijkheid krijgen om vakkennis te onderhouden en te vergroten. Het behalen van een master-diploma kan worden gestimuleerd door goede toegankelijke masteropleidingen en voldoende mogelijkheden en tijd voor leraren om hieraan deel te nemen. Daarvoor is een ruimhartige scholingsbeurs nodig. Daarin is de afgelopen jaren veel geld geïnvesteerd, landelijk én lokaal (bijvoorbeeld in Amsterdam). Maar ook hier geldt het aloude probleem: schoolbesturen bepalen waaraan het wordt uitgegeven. De vraag is wat er met dit geld is gebeurd. De Algemene Rekenkamer schreef: 'Het is onbekend hoeveel geld schoolbesturen daadwerkelijk aan dit doel besteden en welk effect dat heeft gehad op de onderwijskwaliteit.' Publieke middelen worden niet altijd effectief besteed. Daarom wil de SP dat de docent de vrijheid krijgt om – onder kwaliteitsvoorwaarden en in overleg met de schoolleiding – te bepalen waar scholingsgeld aan wordt besteed. Iedere docent is wel verplicht jaarlijks vakinhoudelijke bijscholing te volgen. Met het geld uit de beurs worden studiekosten betaald en de vervanging op school. Dit komt de kwaliteit van het onderwijs ten goede.

Onbevoegd lesgeven moet worden bestreden. Leraar zijn is een vak. Dat vak verdient bescherming én beloning. Voordat je het vak kunt uitoefenen moet je een bevoegdheid halen. Er bestaan op dit moment te veel uitzonderingen op die eenvoudige regel, met als resultaat dat er veel onbevoegd wordt lesgegeven. Onbevoegd lesgeven gebeurt vooral bij vakken waar tekorten zijn. Zo wordt op dit moment ruim 10 procent van de vakken in het voortgezet onderwijs niet bevoegd gegeven. Dat doet zich vooral voor bij exacte vakken op het vmbo. De beleidsvrijheid van schoolbesturen is te groot. Het beroep van leraar wordt op deze manier alsmat uitgehouden. Onbevoegd lesgeven moet zoveel mogelijk worden tegengegaan. Volgens de SP geldt als uitgangspunt: wie voor de klas staat, is bevoegd. De uitzonderingen op die regel worden stapsgewijs beperkt. Onbevoegde leraren moeten van hun werkgever de mogelijkheid krijgen om binnen twee jaar hun bevoegdheid te halen. We streven naar 100 procent bevoegde lessen.

Het toenemende gebruik van het zogenaamde payrollings⁵ en flexwerk is een zeer ongewenste ontwikkeling. Deze contracten worden gebruikt om normale werkgeversverplichtingen en de reguliere cao te omzeilen. Om goede leraren aan te trekken en te behouden zijn echte banen in vaste dienst essentieel. Continuïteit is belangrijk op een school, voor het team én de leerlingen. Onzekere contracten en regelmatig op een andere school lesgeven is negatief voor de kwaliteit van het onderwijs.

Het niveau van de lerarenopleidingen moet verder omhoog. Op lerarenopleidingen zal de aandacht verder moeten verschuiven van reflectieverslagen en POP's (persoonlijke ontwikkelingsplannen) naar het verwerven van vakkennis en pedagogische kennis en vaardigheden.

ONZE VOORSTELLEN:

- Lerarenopleidingen worden verbeterd, met als uitgangspunt een goede balans tussen vakkennis en pedagogische vaardigheden. Het scholingsfonds voor leraren wordt uitgebreid.
- In de bovenbouw van havo en vwo hebben zoveel mogelijk leraren een universitaire lerarenopleiding gevolgd.
- Onbevoegd lesgeven wordt bestreden. Wie voor de klas staat, is bevoegd. De uitzonderingen op die regel worden stapsgewijs beperkt. Onbevoegde leraren krijgen van hun werkgever de mogelijkheid om binnen twee jaar hun bevoegdheid te halen. Het uitgangspunt is dat 100 procent van de lessen bevoegd wordt gegeven.
- Flexibele arbeidscontracten worden zoveel mogelijk teruggedrongen.

3 Zie: www.economist.com/node/9989914

4 Dat geldt niet voor de praktijkvakken.

5 Bij payrollings geeft een bedrijf de verantwoordelijkheid voor zijn werkgeverschap uit handen en komt het personeel in dienst van een payrollonderneming.

6 OESO, 'Education at a Glance 2015'.

2. EEN EINDE AAN DE HOGE WERKDruk

Nederlandse leraren geven meer uren les en zien meer leerlingen dan collega's in andere landen, zo blijkt uit de studie 'Education at a Glance' van de OESO.⁶ Dat komt de kwaliteit van het onderwijs niet ten goede. Het kabinet investeerde vanaf 2013 enkele honderden miljoenen extra in het onderwijs. Met een deel van dat geld zouden onder andere 3.000 jonge leraren worden aangenomen. Anno 2016 weet niemand waar het geld is gebleven. In het basisonderwijs zijn meer jonge leraren verdwenen dan de krimp rechtvaardigt. In het voortgezet onderwijs kwamen er meer leerlingen bij dan personeel. Kortom, de klassen worden groter en de werkdruk blijft toenemen. Onderwijspersoneel heeft dan ook het hoogste percentage burn-outklachten van alle beroepsgroepen⁷.

Door de invoering van het zogenaamde passend onderwijs is de bureaucratie fors toegenomen. Scholen zijn opgenomen in samenwerkingsverbanden die het werk niet overzichtelijker hebben gemaakt. Zo moeten 31 scholen voor speciaal onderwijs zaken doen met 21 of meer samenwerkingsverbanden. Nog eens 116 speciale scholen met 6 tot 10 samenwerkingsverbanden. Allen met eigen regels, protocollen, richtlijnen, formulieren en toelaatbaarheidsverklaringen.

Goed onderwijs kan alleen gedijen in een klimaat waar leraren tijd en ruimte hebben om lessen inhoudelijk goed voor te bereiden en leerlingen te ondersteunen. Daarvoor moet het aantal lessen omlaag. Het aantal van 20 lessen is het Europese gemiddelde. Administratieve handelingen (zoals de vele handelingsplannen voor het zogenaamde passend onderwijs) moeten ondergeschikt zijn aan kwalitatieve lesvoorbereiding en worden tot een noodzakelijk minimum beperkt. Het verlagen van de lessen betekent dat er veel nieuwe leraren bij moeten komen. Dit doel zal stapsgewijs bereikt moeten worden, door meerjarig extra te investeren in onderwijs.

ONZE VOORSTELLEN:

- We verlagen het aantal lessen voor leraren in het voortgezet onderwijs van 25 naar 20 uur per week. Daardoor ontstaat meer tijd voor lesvoorbereiding en andere zaken.
- Er wordt onafhankelijk onderzoek gedaan naar de daadwerkelijke tijdsbesteding van docenten.
- Er komt een aanvalsplan tegen de bureaucratie in het onderwijs.

3. STOP DE AFREKENCULTUUR

De ruimte voor leraren om zich werkelijk bezig te houden met de kwaliteit van de lessen en begeleiding van leerlingen, wordt kleiner. Te vaak wordt kwaliteit gesmoord in doorgeslagen meetcultuur en georganiseerd wantrouwen. Dat alles wordt aangejaagd door achtereenvolgende regeringen, die in navolging van Angelsaksische landen te veel nadruk leggen op het meten van directe resultaten en vergelijking van scholen op standaardscores. De examencijfers, doorstroomcijfers en uitstroomcijfers worden gretig overgenomen in de media. Als de school daar niet goed scoort, volgt de afrekening. Zo krijgen we meer en meer een soort 'ranking the schools'. Prestaties worden heilig, maar het zegt verdraaid weinig over onderwijskwaliteit.

Afvinken, controlisme, individualisme en competitie hebben blijkbaar een hogere status dan vertrouwen in de professional en samenwerking. Dat is zorgelijk. Het toets- en prestatiecircus slaat door. Op basis van schooluitslagen op toetsen worden ranglijsten gemaakt: de ene school presteert meer dan de andere. Met deze cultuur van cijferfetisjisme creëren we onze eigen winnaars en verliezers. Slechts weinig beleidsmakers lijken zich de vraag te stellen wat dit nu daadwerkelijk zegt.

Enkele jaren geleden zagen we al de invoering van het opbrengstgericht werken, de minimumleerresultaten in het basisonderwijs, de invoering van de verplichte eindtoets op de basisschool, prestatieafspraken in het hoger onderwijs en citatie-indexen en impactscores op de universiteiten. Scholen in het voortgezet onderwijs worden door de onderwijsinspectie hard afgerekend op doorstroom- en examencijfers. Mbo-scholen ontvangen resultaatafhankelijk budgetten voor verbeteringen in het kader van de zogenaamde kwaliteitsafspraken.

⁷ Zie: <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=81633NED&D1=39&D2=a&D3=l&HD=140416-1531&HDR=G2&STB=G1,T>

De doorgeslagen meetcultuur gaat uit van de fictie dat studiesucces van de school goed meetbaar is. Het kabinet-Rutte II streeft daarnaast naar excellentie en gedifferentieerde inspectie-oordelen. De bewindslieden willen de oordelen 'zwak' en 'zeer zwak' voor scholen aanvullen met categorieën 'voldoende', 'goed' en 'excellent'. Dat leidt opnieuw tot extra druk op toetsresultaten voor taal en rekenen. Geen school wil als oordeel slechts een voldoende, laat staan 'zwak' of 'zeer zwak'. We creëren zo extra verschraving van het onderwijs (teaching to the test) en onnodige competitie tussen scholen. De school wordt steeds meer een fabriek die leerresultaten moet produceren.

Deze eenzijdige focus op meetbare resultaten en toetsen komt de kwaliteit van het onderwijs niet ten goede. Zeker niet wie bedenkt dat maar een deel van het taal- en rekenonderwijs in het onderwijs wordt getoetst door het CITO. De leerlingen, de leraren, begeleiders en schoolleiders betalen de prijs. Er is nauwelijks draagvlak voor deze trend. De tijd en energie die het kost kan beter worden besteed aan leerlingen die extra hulp en begeleiding nodig hebben. Daarom is het tijd voor een trendbreuk: stop de afrekencultuur!

ONZE VOORSTELLEN:

- Stop de afrekencultuur. We maken een eind aan perverse prikkels via prestatiecontracten en rendementsmaatregelen. De leraar krijgt ruimte en vertrouwen. De school is een gemeenschap waar leraren, leerlingen, ouders en schoolleiding samenwerken aan goed onderwijs.
- We stoppen met de verplichte eindtoets in het basisonderwijs en de verplichte rekentoets in het voortgezet onderwijs. Naast taal en rekenen komt er meer ruimte voor brede vorming: burgerschap, filosofie, kunstonderwijs en bewegingsonderwijs.
- We gaan ons niet langer blindstaren op excellentie. De SP wil het budget voor excellentie besteden aan excellent onderwijsbeleid, ofwel investeren in leraren en klassenverkleining.
- Voorkom dat scholen tegen elkaar worden opgezet om de beste beoordeling. We zien af van de plannen voor gedifferentieerd inspectietoezicht waarbij scholen 'goed' of 'excellent' kunnen scoren.

4. KLEINE KLASSEN

Van basisonderwijs tot universiteit: overal zijn de klassen en groepen fors of begeleiden docenten te veel leerlingen of studenten. Het is essentieel om te streven naar klassenverkleining. Veel wetenschappelijke studies hebben aangetoond dat dit de kwaliteit van het onderwijs verbetert. In het basisonderwijs bestaat één op de 11 klassen uit 30 leerlingen of meer. Te grote klassen zijn een van de grootste ergernissen van leerkrachten en ouders. Het doet afbreuk aan de kwaliteit van het onderwijs. Kleine klassen zorgen voor meer aandacht en ondersteuning voor de leerlingen en verlagen de werkdruk van leraren. Nu de invoering van het zogenaamde passend onderwijs tot grote problemen leidt, zijn kleinere klassen extra noodzaak. Ook kwetsbare leerlingen hebben veel baat bij persoonlijke aandacht van de leraar. Met kleine klassen wordt de ongelijkheid in kansen effectief bestreden. Het mes snijdt daarbij aan twee kanten: kleinere klassen zorgen voor een lagere werkdruk van docenten en meer individuele begeleiding voor leerlingen. Kortom: de kwaliteit van het onderwijs stijgt.

De SP heeft een initiatiefwetsvoorstel gemaakt, die per direct een einde maakt aan megaklassen van dertig of meer leerlingen in het basisonderwijs. Het voorstel regelt op termijn een gemiddelde klassengrootte van 23 leerlingen per school of locatie. Klassenverkleining is op dit moment nog afhankelijk van de bereidwilligheid van individuele schoolbesturen. Dat heeft niet het gewenste resultaat gegeven. Het is tijd voor een harde grens.

ONZE VOORSTELLEN:

- We maken een einde aan de megaklassen in het onderwijs, te beginnen bij het basisonderwijs. Klassen van 30 of meer leerlingen worden per direct beëindigd. Op termijn werken we toe naar een klassengrootte van gemiddeld 23 leerlingen per klas.⁸
- Om brede brugklassen hanteerbaar te maken, investeren we in kleine klassen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs.

8 Zie: www.sp.nl/nieuws/2015/09/siderius-presenteert-wetsvoorstel-kleine-klassen

5. KLEINSCHALIG ONDERWIJS

De overheid heeft vanaf eind vorige eeuw scholenfusies gestimuleerd. Dat gebeurde door de vaste voet uit de bekostiging te halen en door de opheffingsnorm te verlagen. Veel scholen moesten op zoek naar een partner om te overleven. Soms zat er zelfs een extra premie op samengaan. In beleidsnota's kwam er een brij aan argumenten voorbij: onderwijskundige meerwaarde, multi-sectorale samenwerking, studiehuis en vmbo. Het subsidiegeld sleepte de meeste scholen over de fusiedrempel. De gevolgen bleken rampzalig. Scholen werden leerfabrieken, waarin leerlingen én leraren verzopen, met weinig persoonlijke relaties, uitdijende schoolbesturen en bureaucratie. Dat is een extra groot probleem voor de kwetsbare leerlingen. Schaalvergroting moet worden teruggedraaid. Na de drama's bij Inholland, Amarantis en ROC Leiden is de roep om schaalverkleining steeds luider geworden.

ONZE VOORSTELLEN:

- We stimuleren kleinschalig onderwijs, bijvoorbeeld door extra financiële steun. Schaalvergroting wordt tegengegaan door middel van een fusietoets.
- Om schaalverkleining te stimuleren zorgen we dat scholen de kans krijgen uit een groot schoolbestuur te stappen.
- Er wordt een experiment gedaan waarbij het budget direct naar scholen gaat in plaats van naar het schoolbestuur. Daarmee wordt de macht van bestuurders aan banden gelegd en schaalverkleining en vermindering van de bureaucratie gestimuleerd.

6. EERLIJKE KANSSEN VOOR PEUTERS

Om elk kind een goede start in het onderwijs te geven is de periode als peuter zeer belangrijk. De tweedeling tussen kinderen van laag opgeleide ouders en van hoog opgeleide ouders start al in de voorschool en de kinderopvang. Elk kind zou ongeacht inkomensniveau of opleidingsniveau van de ouder toegang moeten hebben tot de kinderopvang en de mogelijkheid moeten hebben om zich desgewenst binnen de kinderopvang te ontwikkelen. Er moet daarom een recht worden ingevoerd op vier dagdelen gratis kinderopvang. Zo krijgt elk kind de mogelijkheid met andere kinderen spelend te leren en zich in een groep te ontwikkelen. Bovendien bevordert dit de integratie tussen diverse bevolkingsgroepen. Ook kunnen achterstanden vroegtijdig worden gesignaleerd en weggewerkt worden. Buiten kijf staat dat het een vrijwillige keuze moet zijn van ouders om het kind naar de kinderopvang te brengen. Vooralsnog is deelname aan de kinderopvang afhankelijk van het feit of de ouders beiden werken (voor het recht op kinderopvangtoeslag) of van het gemeentelijke beleid (VVE-indicatie). Dit bevordert de tweedeling tussen kinderen van ouders die werken en die niet werken. 15 procent van de peuters komt zo niet in aanmerking voor bekostiging van de kinderopvang en krijgt daarom op jonge leeftijd minder mogelijkheden om zich te ontwikkelen.

ONZE VOORSTELLEN:

- Er komt een recht op vier dagdelen gratis kinderopvang voor alle peuters. Hiermee voorkomen we een tweedeling tussen kinderen van ouders die werken en die niet werken. Bovendien bevordert dit de integratie en kunnen achterstanden op jonge leeftijd worden gesignaleerd.
- Er komt één geldstroom voor de kinderopvang en peuterspeelzaal waarin de kinderopvangtoeslag, de budgetten voor voorschoolse en vroegschoolse educatie (VVE) en de financiering van het zogenaamde ontwikkelrecht worden samengevoegd. Besteding van het budget gebeurt aan de hand van landelijke criteria.

7. SAMEN NAAR SCHOOL

Er is toenemende segregatie tussen leerlingen met een onderwijsachterstand en leerlingen zonder achterstand. Vaak zijn herkomst, thuistaal, inkomenspositie en opleidingsniveau van de ouders bepalend. De Onderwijsinspectie constateert dat leerlingen van lager opgeleide ouders steeds vaker op minder goede scholen onderwijs krijgen. Scholen met veel leerlingen van lager opgeleide ouders zijn bijvoorbeeld vaker (zeer) zwak, leraren zijn er vaker ziek en leerlingen voelen er zich vaker onveilig. De Inspectie signaleert dat op scholen met veel achterstandsleerlingen vaker een lerarentekort bestaat en er veel onbevoegden lesgeven. Achterstanden en armoede hebben – in de grote steden – vaak een kleurtje: in Nederland geboren jongeren van niet-westerse herkomst lopen sociaal- economisch nog steeds achter op autochtone jongeren.

Onderwijsprestaties van leerlingen hangen sterk samen met hun thuissituatie. Als bijvoorbeeld thuis geen Nederlands gesproken wordt, staan leerlingen er aan het einde van het basisonderwijs slechter voor dan gemiddeld. De ouders van leerlingen van niet-westerse herkomst zijn vaker laag opgeleid dan autochtone ouders. De verschillen worden versterkt door de toename van ‘zwarte’ en ‘witte’ scholen, waar leerlingen leven in gescheiden werelden. Scholen met veel leerlingen met leerachterstanden moeten alles (en meer) uit de kast trekken om de kwaliteit van het onderwijs te garanderen.

De SP wil dat elke leerling gelijkwaardige kansen heeft, ongeacht afkomst of achtergrond. Samen naar school gaan op gemengde scholen is het begin van een succesvolle integratie. We willen scholen en gemeenten helpen om zo veel en zo snel mogelijk gemengde scholen te krijgen, met kinderen van verschillende afkomst. In gemengde scholen leren jongeren elkaar kennen. Dat bevordert de integratie van diverse bevolkingsgroepen. De SP kiest voor gemengde wijken, waarbij verschillende groepen, met verschillende opleidingsniveaus en inkomens met elkaar leven. Hierin heeft het huisvestingsbeleid van gemeenten een belangrijke taak.

ONZE VOORSTELLEN:

- Alle scholen krijgen een acceptatieplicht: het weigeren van leerlingen op grond van een andere levensbeschouwing kan niet meer.
- Elke gemeente maakt samen met de scholen een plan waarin afspraken worden gemaakt om gemengde scholen te bereiken. In gemengde wijken dient de school een afspiegeling te zijn van de wijk.
- Elke basisschool hanteert twee inschrijflieden: één voor leerlingen met een achterstand en één voor leerlingen zonder achterstand. Er worden afspraken gemaakt over een vast inschrijfmoment en – indien nodig – een maximale schoolgrootte.
- De huidige gewichtenregeling (waarmee wordt bepaald hoeveel extra geld scholen ontvangen voor leerlingen met achterstanden) wordt gemoderniseerd, waarbij niet alleen wordt gekeken naar opleidingsniveau, maar ook naar factoren als thuistaal.

8. GEEN TWEEDELING DOOR HOGE OUDERBIJDAGEN

Veel scholen vragen van ouders een bescheiden vrijwillige ouderbijdrage. Ze zorgen voor de extra's die het schoolleven kleur geven. Toch nemen niet alle scholen het even nauw met het vragen en innen van de vrijwillige ouderbijdrage. Ondanks dat het onderwerp herhaaldelijk in de belangstelling van de media en het parlement staat, zijn er nog steeds scholen die ouders een gepeperde rekening sturen en onder druk zetten. Meer toezicht is noodzakelijk om het onderwijsstelsel toegankelijk te houden voor arme gezinnen. Het onderliggende probleem van de wildgroei van ouderbijdragen in het onderwijs is de onvoldoende financiering van scholen. Scholen krijgen niet genoeg budget (lumpsum) of dit wordt door het schoolbestuur niet aan de juiste zaken besteed. Scholen voelen zich daardoor genoodzaakt de vrijwillige ouderbijdrage op te schroeven. De betaling van de ouderbijdragen is een belangrijke inkomstenbron voor scholen. Het gevolg is echter dat kinderen kunnen worden uitgesloten. Deze tweedeling in het onderwijs moeten we niet accepteren.

ONZE VOORSTELLEN:

- De vrijwillige ouderbijdrage wordt gemaximeerd en uitsluitend gebruikt voor extra activiteiten.
- Scholen presenteren de kosten van de vrijwillige ouderbijdrage transparant en eenduidig.
- Scholen die voor de inning van de ouderbijdrage gebruik maken van aanmaningen of incassobureaus kunnen een financiële sanctie krijgen.

9. EEN SCHOOLADVIES ZONDER VERPLICHTE EINDTOETS

Aan het einde van de basisschool krijgen leerlingen een schooladvies voor het voortgezet onderwijs. De leerling is acht jaar lang door docenten geobserveerd en gevolgd. Een professionele docent moet in acht jaar tijd goed kunnen inschatten wat het niveau is van een leerling en welke mogelijkheden een leerling heeft in het vervolg onderwijs. Na het schooladvies zijn leerlingen verplicht om een eindtoets te maken. Wanneer de eindtoets een hogere score geeft dan het schooladvies moet de basisschool het advies in samenspraak met de ouders heroverwegen.

Basisscholen worden echter door de inspectie afgerekend op de scores die worden behaald op de eindtoets. Het mechanisme dat scholen naar een beter resultaat op de eindtoets gaan toewerken wordt hiermee versterkt. Immers, wanneer een school slechte resultaten haalt op de toets, heeft dit direct effect op de beoordeling door de onderwijsinspectie.

We zien dat op basisscholen de trend naar meer 'enkelvoudige adviezen' verder doorzet. Basisscholen geven minder vaak een gemengde advies – bijvoorbeeld vmbo/havo – maar slechts vmbo. Ongeveer een op de zes leerlingen krijgt nu een meervoudig advies, terwijl dit vier jaar geleden ruim een op de vier leerlingen was. Voor steeds meer leerlingen vindt het bepalende selectiemoment dus eigenlijk al plaats aan het einde van de basisschool. Dit is vooral nadelig voor leerlingen met laagopgeleide ouders. Zij krijgen vaker lagere adviezen en stromen vaker door naar lagere schooltypen dan leerlingen met vergelijkbare prestaties, maar met hoogopgeleide ouders.⁹ Wanneer zij een meervoudig advies zouden krijgen, hebben zij ook de kans om zich op het voortgezet onderwijs te bewijzen op een hoger niveau. Eén op de zes leerlingen zou op basis van de uitslag van de eindtoets (CITO) een advies moeten krijgen dat minimaal één schoolsoort hoger is dan het schooladvies. Dit zijn vooral leerlingen met laagopgeleide ouders. Slechts 15 procent van hen krijgt echter daadwerkelijk een hoger advies. Scholen voor voortgezet onderwijs zijn terughoudend met het hoger plaatsen van leerlingen bij een meervoudig advies, omdat zij – als de leerling dit niveau niet haalt – hierop worden afgerekend door de onderwijsinspectie.

ONZE VOORSTELLEN:

- De verplichte eindtoets op de basisschool wordt afgeschaft.
- Op de basisschool worden meervoudige adviezen en heroverwegingen actief gestimuleerd. Het voortgezet onderwijs moet meervoudige schooladviezen accepteren.

9 Inspectie van het Onderwijs, 'De Staat van het Onderwijs: Onderwijsverslag 2014/2015' (2016).

10. BREDE BRUGKLASSEN EN DAKPANKLASSEN

Een gevarieerd onderwijssysteem is nodig om recht te kunnen doen aan de verschillen tussen leerlingen. Er zullen naast categorale scholen ook voldoende brede scholengemeenschappen behouden moeten blijven, om het op de eigen school mogelijk te maken een stapje hoger te gaan ('opstroom'). Nog belangrijker is het om vroege selectie in een later stadium te kunnen corrigeren, het zogenaamde stapelen. Wanneer leerlingen uit kansarme milieus de kans krijgen om te stapelen, neemt de sociale ongelijkheid af.

In Nederland worden leerlingen direct na de basisschool naar schooltype geselecteerd en van elkaar gescheiden. Scholen die de selectie uitstellen en brede brugklassen (leerlingen van verschillende niveaus bij elkaar in de klas) organiseren worden steeds zeldzamer. Terwijl een brede brugklas (ook wel een dakpanklas) de opstroom binnen het onderwijs juist makkelijker maakt. Scholen in het voortgezet onderwijs selecteren het liefst zo vroeg mogelijk. Scholen proberen op die manier te anticiperen op verscherpte exameneisen, omdat zij streven naar hogere examencijfers en studierendementen.

Leerlingen worden op zeer jonge leeftijd al op een specifiek niveau gezet. De stijging van het percentage homogene brugklassen is hiervan een duidelijk uitvloeisel. Tien jaar geleden zat nog 30 procent van de leerlingen in een homogene brugklas, nu is dat 46 procent.¹⁰ De SP kiest voor een later definitief selectiemoment voor leerlingen. Niet van elke leerling kan op 12-jarige leeftijd al het exacte niveau bepaald worden.

ONZE VOORSTELLEN:

- We stimuleren brede brugklassen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Scholen met brede brugklassen worden financieel beloond zodat er middelen vrijkomen voor kleinere klassen.
- We stimuleren het stapelen van diploma's. Negatieve financiële prikkels om stapelen te ontmoedigen worden afgeschaft. Het zogenaamde onderbouwrendement wordt geschrapt. We belonen scholen die leerlingen hoog laten instromen, tussentijds laten opstromen of het mogelijk maken diploma's te stapelen.

11. DOORSTROOM VAN VMBO NAAR MBO ZONDER SCHOOLUITVAL

Het vmbo is de kweekvijver van de beroepen die het fundament van onze samenleving vormen, zoals bouwvakkers, loodgieters, automonteurs, verzorgenden en kappers. Het vmbo laat scholieren proeven van verschillende beroepen, waarbij in het mbo scholieren een uiteindelijke keuze maken voor een beroep. De overstap van vmbo naar mbo moet daarom uiterst soepel verlopen. Doordat er geen goede begeleiding is bij de keuze voor een mbo-opleiding verlaten 25.000 leerlingen jaarlijks het onderwijs zonder startkwalificatie.

Nog te veel leerlingen hebben op het mbo niet het idee dat ze voldoende leren. Lege roosters, veel lesuitval en onderwijs van onvoldoende kwaliteit zorgen er voor dat jongeren afhaken. Door schaalvergroting en fusies voelen leerlingen zich niet meer gekend. Onder leerlingen die een opleiding op mbo-1 niveau volgen zijn de uitvalspercentages extreem hoog. De oorzaken zijn verschillend. Leerlingen maken een bewuste keuze om te stoppen met school en te gaan werken, bijvoorbeeld omdat ze de verkeerde studiekeuze hebben gemaakt of omdat de begeleiding van de school niet voldoende is. Een ander deel van de jongeren wil gewoon gaan werken en zijn voor hun inkomen dus afhankelijk voor het vinden van een baan. Er zijn ook leerlingen voor wie het mbo-1 en -2 niveau te hoog gegrepen is.

Van de voortijdige schoolverlaters bestaat een groep uit zogenoemde 'overbelaste' leerlingen. Dit zijn leerlingen die te maken hebben met een opeenstapeling van problemen, uiteenlopend van beperkte vaardigheden en gedragsproblemen tot een gebroken gezin, chronische armoede, schulden, verslaving, gebrekkige huisvesting in een kwetsbare buurt, criminaliteit in de directe omgeving, enzovoort. Voor deze jongeren worden de problemen zo groot en ingewikkeld dat het hen te veel wordt en ze de school verlaten. Dit legt grote druk op het onderwijs en op (v)mbo-leraren die deze leerlingen samen met reguliere

¹⁰ Inspectie van het Onderwijs, 'De Staat van het Onderwijs: Onderwijsverslag 2014/2015' (2016).

leerlingen in de klas hebben. Het uitvallen van deze leerlingen is niet alleen steeds opnieuw een individueel drama, maar ook een drama voor het beroepsonderwijs in Nederland. Het is onacceptabel dat deze leerlingen zonder verdere scholing op een arbeidsmarkt terecht komen waar kennis en opleiding steeds belangrijker worden. In onze huidige economie zijn deze vroegtijdig schoolverlaters in veel gevallen bij voorbaat al kansloos.

ONZE VOORSTELLEN:

- Zonder startkwalificatie hoort niemand het onderwijs te verlaten. De overheid zorgt ervoor dat iedere jongere onder de 27 jaar kan werken of naar school gaat, zonder dat zij hun sociale rechten verliezen. Voor jongeren die wegens beperkingen geen startkwalificatie kunnen halen, komen er volop mogelijkheden om een passende opleiding, (beschutte) baan of dagbesteding te volgen.
- Uitval in het voortgezet en beroepsonderwijs pakken we aan door intensievere begeleiding en – voor hen die dat nodig hebben – praktijkgerichte lessen in kleine vak- of ambachtsscholen.
- We stimuleren dat mbo-opleidingen op niveau 2 worden samengevoegd met het vmbo, waardoor vak- of ambachtsscholen van zes jaar mogelijk worden. Zo leiden we de vakmensen op die Nederland hard nodig heeft.
- Het meetellen van de rekentoets in de zak-slaagregeling van het mbo moet worden geschrapt.

12. STAPELEN IN HET MBO

Het mbo levert de vakmannen en -vrouwen af die onze publieke sector versterken: pedagogisch medewerkers in de kinderopvang, verpleegkundigen in het ziekenhuis, monteurs en dienstverlenend winkelpersoneel. Deze vakmensen moeten we koesteren. In het mbo is sinds 2014 het zogenaamde ‘cascademodel’ in werking getreden, waarbij de bekostiging voor een student in het eerste jaar hoog is en daarna geleidelijk afneemt. Kortom: een langere verblijfsduur van een leerling in het mbo pakt financieel ongunstig uit voor mbo-instellingen. Het kabinet hoopte zo, met het verkorten van mbo-leerroutes, te bevorderen dat studenten direct op het juiste niveau en de juiste leerweg worden ingeschreven. Het resultaat is desastreus: studenten worden binnen vier jaar door het mbo geduwd. Het is bovendien funest voor de stapelkansen: als een student een opleiding heeft gevolgd en door wil stromen naar een hoger niveau binnen het mbo, zorgt dit voor minder inkomsten voor de school.

Bij opleidingen op niveau 2, 3 of 4 bepaalt de instelling het toelatingsbeleid. Nu mag een mbo-school niet uit louter financiële motieven een student weigeren. Maar de financiering werkt stapelen en opwaartse mobiliteit tegen. Op sommige scholen ontstaat zo een schimmige wereld rond studenten, die niet voldoende bekostigde studietijd hebben. Dit soort ‘risico-studenten’ of studenten die extra zorg en begeleiding nodig hebben worden onder het mom van ‘die andere opleiding past beter bij je’ verwijderd of doorverwezen naar andere mbo-scholen. Langstudeerders worden zo een ‘last’, waarvan de kosten volledig bij de opleiding liggen. Dat alles belemmert het stapelen in het mbo en daarmee de emancipatie van leerlingen.

ONZE VOORSTELLEN:

- De huidige financiering in het mbo (cascadebekostiging) wordt geschrapt. Het belemmert de kansen voor studenten om uit te stromen op een hoger niveau. De school krijgt voldoende financiering voor elke student. De meest passende opleiding hoort op onderwijsinhoudelijke gronden gekozen te worden in plaats van op basis van financiële argumenten.
- Er komt een eenduidig toelatingsbeleid voor mbo-instellingen. Studenten met bepaalde vooropleidingen kunnen – uitgezonderd specifieke gevallen – niet meer worden geweigerd door mbo-scholen.
- We investeren in intensievere en betere individuele begeleiding vooral voor studenten op mbo-niveau 1 en 2.

13. DREMPELOOS VAN VMBO NAAR HAVO

Niet elke scholier in het vmbo weet al op jonge leeftijd welke keuzes hij of zij wil maken. Voor hen is het stapelen van diploma's een mogelijkheid om op latere leeftijd een definitieve keuze te maken. Elke vmbo'er met een diploma moet daarom de mogelijkheid hebben om door te stromen naar het mbo of de havo. Dat geldt ook voor de overgang van havo naar vwo. In het voortgezet onderwijs zijn scholen vrij om toelatingscriteria vast te stellen. De gevolgen zijn duidelijk zichtbaar. Het aantal leerlingen dat na het vmbo-t/mavo-diploma doorstroomt naar de havo loopt terug.¹¹ Sinds 2012 hanteren schoolbesturen zelfs een 'toelatingscode' voor de havo, naar eigen zeggen bedoeld om 'de doorstroom transparanter en beter' te maken. Het is er feitelijk alleen maar slechter op geworden. Steeds meer havo-scholen stellen toelatingscriteria voor vmbo-gediplomeerden.¹² Daardoor wordt het steeds moeilijker om door te stromen naar de havo. De doorstroom is daarom ook fors gedaald van 2010 (18 procent) naar 2013 (13 procent).¹³

Een havo-school kan met de code in de hand een gemiddeld eindexamencijfer eisen van een 6,8. Een geslaagde mavo-leerling met een gemiddelde van 6,5 kan zo worden geweigerd voor de havo, soms zelfs op de eigen school. Daarnaast zijn er – ondanks deze code – nog steeds scholen die een doubleerverbod gebruiken voor leerlingen die via het vmbo naar de havo zijn doorgestroomd. Het voordeel van de code voor de schoolbesturen is duidelijk. Zij kunnen de instroom van havo-leerlingen beïnvloeden en selecteren alleen de hoogst scorende vmbo-leerlingen. Dat is gunstig in een cultuur waarbij scholen door de onderwijsinspectie worden afgerekend op doorstroom- en examencijfers. Minder kans op stapelen is relatief ongunstig voor laatbloeiers, vaak leerlingen van lager opgeleide ouders. Hier gaat rendementsdenken vóór talentontwikkeling. Natuurlijk, niet elke leerling wil naar de havo. Veel mbo-scholen verzorgen uitstekende beroepsopleidingen. Maar leerlingen die de havo willen proberen moeten wat de SP betreft de kans krijgen. Het vmbo-t-diploma moet een direct toegangsbewijs zijn tot de havo. Scholen geven de leerling een advies, de leerling beslist. Scholen die deze leerlingen een kans bieden, moeten niet worden bestraft door de inspectie, maar beloond.

ONZE VOORSTELLEN:

- Er komt een doorstroomrecht van het vmbo-t naar de havo. Een vmbo-t-diploma is een automatisch toegangskaartje tot de havo, als de leerling dat wil. De eis van een gemiddeld eindexamencijfers van een 6,8 voor vmbo-gediplomeerden wordt dus per direct geschrapt.
- Er komt een einde aan het doubleerverbod voor gediplomeerde vmbo'ers op het havo

14. ZONDER BELEMMERINGEN VAN HET MBO NAAR HET HOGER ONDERWIJS

De route mbo-hbo is veel 'onherbergzamer' geworden, stelt de Onderwijsinspectie. De laatste jaren gaan er minder studenten van mbo-niveau 4 naar het hbo. In 2008 en 2009 was dat nog 47 procent van de gediplomeerden. In 2015 ligt het percentage onder de 40 procent. De daling is het sterkst in 2015. In 2014 heeft de minister van OCW het zogenoemde doorstroomrecht van het mbo naar het hbo gedeeltelijk aan banden gelegd. Ze heeft zeven zogenoemde doorstroomroutes (combinatie van mbo-opleidingen en hbo-opleidingen) aangewezen waarvoor vanaf het studiejaar 2015-2016 instroomeisen gaan gelden. Een mbo-student kan dan bijvoorbeeld niet meer automatisch doorstromen van een techniekopleiding naar een hbo-economie opleiding.

In het mbo zien we ook steeds meer selectie. Bij selectie aan de poort zijn volgens de Onderwijsinspectie kinderen van hoger opgeleiden door kennis van de selectiemechanismen in het voordeel. Selectieprocedures vormen vooral een barrière voor leerlingen met lager opgeleide ouders.¹⁴ De emanciperende functie van hogescholen en universiteiten komt steeds meer in het geding.

Selectie mag geen groepen benadelen of kansengelijkheid ondermijnen. Dat is een belangrijke maatschappelijke taak. De SP wil daarom selectie aan de poort tot een minimum beperken. De twijfelaar, de laatbloeier, de student die in zijn familie de

11 Zie: www.onderwijsincijfers.nl/themas/documenten/publicaties/2015/05/20/stapelen-in-het-voortgezet-onderwijs

12 Monitor toelatingsbeleid vmbo-havo, tweede meting 2014-2015.

13 De doorstroom lijkt nu op dat percentage te stagneren.

14 Inspectie van het Onderwijs, 'De Staat van het Onderwijs: Onderwijsverslag 2014/2015' (2016).

eerste is die gaat studeren: zij krijgen steeds minder kans om zich wat later te ontplooiën. Uit onderzoek van de Onderwijsinspectie blijkt dat er zelfselectie kan optreden onder ‘onzekere aankomende studenten die menen niet tot een fixus-opleiding te worden toegelaten (met name eerste-generatie-studenten). Deze studenten zullen mogelijk vaker voor andere opleidingen kiezen [...]’.¹⁵

De minister stelt dat selectie nodig is, omdat opleidingen geen studenten moeten opleiden waar geen plek voor is op de arbeidsmarkt. Maar dan zou zij er beter aan doen om in te grijpen als opleidingen studenten verkeerd voorlichten. Met het verhogen van de vaste bekostigingsvoet van universiteiten en beroepsopleidingen worden deze minder gedwongen met elkaar te concurreren en met loze reclameleuzen zo veel mogelijk studenten binnen te halen.

Eenmaal op de opleiding gaat de selectie verder. Vrijwel alle instellingen hanteren een bindend studieadvies (BSA). Een bindend studieadvies na één jaar kan – mits billijk en redelijk toegepast – soms uitkomst bieden. Maar er kleven risico’s aan. Ook de uitwerking van de selectie aan de poort is gedecentraliseerd. Hogescholen en universiteiten variëren op dit moment enorm in de normen van het bindend studie advies, van 30 tot 60 punten. Er is een tendens om de puntenaantallen die nodig zijn voor een positief studieadvies af te ronden naar boven. Er is angst om minder goede studenten binnen te krijgen, dus wordt de norm steeds vaker naar boven bijgesteld.

ONZE VOORSTELLEN:

- Een mbo-diploma biedt een drempelloze overgang naar het hoger onderwijs. Daar waar aansluitingsproblemen zijn tussen opleidingen, worden in overleg met de school maatregelen genomen om het mbo voldoende bij het hbo te laten aansluiten.
- We beperken selectiecriteria en toelatingscriteria bij beroepsonderwijs en universiteiten tot het absolute minimum. Hoe meer selectie, hoe minder risico’s voor de instelling. De student krijgt de rekening. Die trend gaan we keren. We maken landelijke afspraken met de instellingen over de toelating van studenten.
- De harde knip wordt opgeheven. De bacheloropleiding biedt een drempelloze overgang tot de master van dezelfde richting.
- We stoppen met het stimuleren van concurrentie op de ‘goede’ student. Daartoe verhogen we de vaste bekostigingsvoet van instellingen, zodat zij niet langer met loze reclameleuzen zoveel mogelijk studenten proberen binnen te halen.
- We zorgen ervoor dat studenten goed zijn geïnformeerd over baan zekerheid op basis van degelijke informatie, zodat zij een gefundeerde keuze kunnen maken.¹⁶
- Een bindend studieadvies (BSA) in het eerste jaar is mogelijk, mits redelijk en billijk in de uitwerking. We stoppen met BSA in het tweede en derde jaar.

15. TOEGANKELIJK HOGER ONDERWIJS

Goed en toegankelijk hoger onderwijs zijn van groot belang voor de samenleving. Toch wordt studeren steeds moeilijker gemaakt. De groei van het aantal studenten wordt niet gevolgd door extra financiering. Sinds de jaren tachtig is het budget per student met 40 procent gedaald. De studiefinanciering werd steeds verder verlaagd, waardoor studenten meer moeten werken of lenen. De basisbeurs vergrootte de toegankelijkheid van het hoger onderwijs. De invoering van het leenstelsel werpt een hoge drempel op. Veel jongeren zien af van een studie doordat de basisbeurs werd omgezet in een lening. De SP wijst een leenstelsel daarom af. We bepleiten een fatsoenlijke studiebeurs voor alle studenten. Hiermee voorkomen we dat studenten afzien van een studie door hoge schulden. Ook worden zij niet gedwongen om nog meer te gaan werken, want dat gaat ten koste van de studie. Bovendien voorkom zo je dat studenten een ‘makkelijke studie’ kiezen, uit angst voor hoge schulden.

In april 2016 (een jaar na de invoering van het leenstelsel) is een daling zichtbaar van het aantal studenten, met name in het hbo.¹⁷ De daling was maar liefst 8,3 procent. Bij de kinderen van ouders met een lagere opleiding gaat het zelfs om 15 procent.

15 Inspectie van het Onderwijs, ‘Selectie en toegankelijkheid van het hoger onderwijs – samenvatting rapporten’, p.3 (onder ‘aandachtspunten’), Utrecht, november 2015.

16 Daar zit vaak het probleem: zie het persbericht van de LSBV n.a.v. het Monitor-onderzoek, 6 februari 2016.

17 In het wetenschappelijk onderwijs is er een lichte stijging, maar dat komt vooral door de groei van het aantal buitenlandse studenten.

Het collegegeld voor een tweede studie is totaal uit de hand gelopen. Voor sommige studies moet meer dan 10.000 euro worden betaald. Hiermee wordt ambitie bestraft in plaats van beloond. De SP wil voor een tweede studie niet meer dan het wettelijke collegegeld rekenen.

ONZE VOORSTELLEN:

- We stoppen met het leenstelsel en kiezen voor een 'basisbeurs plus'. Dat is een basisbeurs voor alle studenten met daarbovenop een verhoogde aanvullende beurs voor jongeren uit gezinnen met een lager inkomen.
- We rekenen voor een tweede studie niet meer dan het wettelijke collegegeld.

16. LEVEN LANG LEREN

Ook volwassenen moeten de kans krijgen om zich verder te ontwikkelen als zij dat willen. Niet alleen om ouderen langer productief te houden, wat vaak de gedachte is bij 'een leven lang leren', maar omdat we voorstander zijn van de 'éducation permanente', het recht op scholing van ieder mens, omwille van verrijking, verbreding en ontwikkeling.

Onderwijs aan volwassenen kan ook goed zijn omdat iemand geen of weinig opleiding heeft gevolgd op jonge leeftijd, of omdat hij vakkennis wil bijhouden, of omdat hij een andere baan wil zoeken. Technologische ontwikkelingen stellen steeds andere en hogere eisen aan de vaardigheden van werkenden. Zij moeten in staat worden gesteld op de snelle veranderingen in te kunnen spelen.

Maar mensen leren niet alleen voor hun arbeidsloopbaan, maar ook om zich in algemene zin te blijven ontwikkelen. Het is goed om het leren in alle levensfasen te stimuleren. Daarom zou het goed zijn dat werknemers meer scholingsrechten krijgen, zodat de 'éducation permanente' voor hen daadwerkelijk mogelijk wordt. De mogelijkheden voor mensen met werk of in een uitkering om zichzelf bij te scholen en verder te ontwikkelen zijn nog te schaars.

Als we samen willen leven, moeten we ook dezelfde taal spreken. Het belang van goed Nederlands leren is vooral door politici lange tijd onderschat. Dat is inmiddels wel anders, maar de middelen die we ervoor inzetten schieten nog tekort, zeker als we het vergelijken met de eisen die we aan regulier onderwijs stellen.

Met onderwijs en inburgering geven we mensen de kans zichzelf te ontwikkelen en voor zichzelf te zorgen. We geven ze ook de kans om deel te nemen aan de samenleving en een bijdrage te leveren. Het spreken van de taal is daarvoor onontbeerlijk.

Ook onderwijsprestaties van leerlingen hangen sterk samen met de thuissituatie. Als thuis geen Nederlands gesproken wordt, staan leerlingen er aan het einde van de basisschool slechter voor dan gemiddeld.

ONZE VOORSTELLEN:

- Elke volwassene krijgt het recht op het volgen van een opleiding, ongeacht leeftijd. De overheid is verantwoordelijk voor kwalitatief hoogwaardig (deeltijd)onderwijs in het kader van educatie voor volwassenen. De privatisering van het deeltijdonderwijs wordt gestopt.
- Er komt een actieplan tegen laaggeletterdheid, waarbij naast een online aanbod ook wordt ingezet op het behoud van voldoende lokale voorzieningen en bibliotheken om de taallessen en digitale lessen fysiek te kunnen aanbieden.
- Inburgeringscursussen horen te voldoen aan hoge kwaliteitseisen gegeven door goed gekwalificeerde docenten die kunnen zorgen voor continuïteit en een passend onderwijsaanbod.
- Inburgeraars met kinderen in de leerplichtige leeftijd krijgen, in overleg met de school, extra kennis van het Nederlandse onderwijssysteem en de mogelijkheden om hun kinderen te helpen.

17. INVESTEREN IN ONDERWIJS

Extra investeren in onderwijs is een belangrijk middel om de sociale ongelijkheid te verminderen. Het draagt bij aan persoonlijke en sociale ontwikkeling van leerlingen, geeft ruimte aan de leraar, voorkomt schooluitval en stimuleert economische groei. De Nederlandse uitgaven aan onderwijs liggen ongeveer op het OESO-gemiddelde.¹⁸ Dat geeft geen reden tot tevredenheid. De investeringen in onderwijs zijn sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw sterk teruggelopen, berekend als percentage van het nationaal inkomen (BBP).¹⁹

Recent hebben extra onderwijsinvesteringen bij het zogeheten Herfstakkoord in 2014 de scholen een beetje lucht gegeven. Met de extra gelden kunnen schoolbesturen een deel van de tekorten dichten, die zijn ontstaan door jarenlange 'stille bezuinigingen'. Om die reden is het geld – ondanks beloften van het kabinet – nauwelijks gebruikt voor het aannemen van nieuwe leraren. Gevolg: klassen zijn nog altijd te groot, adequate begeleiding staat onder druk. De werkdruk van leraren is onverminderd hoog. Dat heeft negatieve gevolgen voor de kwaliteit. De financiële situatie van de scholen op de langere termijn blijft onzeker. De kosten stijgen harder dan de bekostiging.

Het Nederlandse onderwijs kent veel perverse bekostigingsprikkelers: het aantal zittenblijvers, de examencijfers, de hoeveelheid diploma's, enzovoort. Het zijn dit soort kwantitatieve cijfers die voor een te groot deel de hoogte van de bekostiging bepalen. De kwaliteit is daarbij onvoldoende in beeld. Voor die kwaliteit is het belangrijk om te weten of het geld uiteindelijk ook terecht komt in de klas. Maar juist dat wordt niét gecontroleerd. Schoolbesturen hebben grote autonomie. Het geld wordt naar de besturen in het onderwijs overgeheveld in de verwachting dat het dan allemaal goed komt. Daardoor bestaat veel onduidelijkheid over de besteding van onderwijsgeld. Er wordt daarbij van alles beloofd, maar niet al het geld komt op de goede plek.

ONZE VOORSTELLEN:

- Voor de uitvoering van onze voorstellen is een meerjarig investeringsprogramma nodig.
- Salarissen van onderwijspersoneel worden landelijk uitbetaald, door middel van een landelijke CAO. Totdat die situatie is gerealiseerd wordt de lumpsum opgeknipt in een deel voor personeel en een deel voor materieel (de verhouding is ongeveer 80-20). Hiermee wordt voorkomen dat het schoolbestuur budget voor leraren inzet voor andere zaken, zoals vastgoed of management.
- Het geld moet naar de klas. Er wordt een norm ingesteld zodat verreweg het grootste deel van het geld wordt besteed in de klas. De schoolbesturen moeten voor belangrijke beleidsprioriteiten verantwoording afleggen in het jaarverslag en de jaarrekening. Als het geld toch anders wordt besteed, kan het geld geoormerkt worden.
- Schoolbesturen mogen onderwijsgeld niet 'oppotten'. Alle besturen moeten onder het maximum van de oppot-grenzen van de onderwijsinspectie blijven.

18 OESO is een samenwerkingsverband van 34 landen om sociaal en economisch beleid te bespreken, te bestuderen en te coördineren

19 Zie: <http://statline.cbs.nl/Sta> <http://www.economist.com/node/9989914tWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=80509NED&LA=NL>

WWW.SP.NL